

L'última ronda de Ricard Salvat

Serra D'Or, juliol-agost de 2009

Enric Ciurans

El doctor Salvat escrivia a mà. Amb el seu *pilot* blau, emplenava planes i planes que després algun dels seus col·laboradors passava a l'ordinador i li retornava per corregir, una vegada i altra, fins que donava el text per definitiu. No sabem si alguna vegada va prémer el teclat d'una màquina d'escriure o d'un ordinador. Al llarg de la seva fructífera existència va escriure milers de planes en els seus quaderns o en papers de tota mena; sempre escrivia, aquesta era una passió irrefrenable que l'acompanyà sempre. Sense ésser grafòlegs ens atrevim a afirmar que la lletra de Salvat denotava passió per l'estudi, claredat en els conceptes i ordre en l'exposició, tres de les característiques que podrien definir la seva tasca com a docent i investigador a la Universitat.

Ricard Salvat i Ferré inicià els seus estudis de Filosofia i Lletres a l'edifici històric de la Universitat de Barcelona el 1952, on es llicencià en la branca de Filosofia el 1957. Fins aquella data visqué a la Tortosa natal, on seguí els cursos elementals i el batxillerat, mostrant una certa inclinació

pels estudis artístics, ja que tocava el violí i s'interessava vivament pel cinema i, també, pel teatre. El seu germà gran, Joan, estudià a l'Institut del Teatre i, possiblement, influí en les seves primeres passes acadèmiques i artístiques.

Durant els cinc anys de llicenciatura, Salvat inicià la seva tasca al capdavant del teatre universitari fundant a final de 1953 junt amb Miquel Porter, Feliu Formosa, Joaquim Marco, Marcel Plans, Narcís Ribas, Maria A. Burzón, Montserrat Alterachs i alguns altres companys, l'Agrupació de Teatre Experimental (ATE), un grup escènic que pretenia esdevenir alternativa del Teatro Español Universitario, vinculat a les estructures polítiques i acadèmiques oficials de l'època. L'ATE fou l'inici d'una apassionada vinculació amb el teatre i la Universitat que duraria més de cinquanta anys. El primer espectacle que representaren fou una lectura dramatitzada en castellà dels diàlegs de Plató, *Critón* i *Eutífron*, en què Salvat s'ocupà de la direcció. Uns mesos més tard debutà com a director escènic en una sala de teatre professional, el

Teatre Capsa, al capdavant de l'ATE oferint una única representació de *Solitud*, de Víctor Català, sota l'aixopluc d'Esteve Albert, una de les primeres persones que cregueren en el jove artista tortosí.

Eren uns moments de tempteig, i Salvat sentia també la inclinació per l'escriptura, que no abandonaria mai: escriví centenars d'articles per a tota mena de publicacions, catalanes, espanyoles i internacionals. Eren anys en què la vocació de novel·lista i dramaturg era compartida amb l'estudi i la direcció escènica. El 1953, amb els mateixos companys de l'ATE als quals cal afegir futures personalitats de la nostra cultura com Josep M. Carandell, Francesc Rodón, Salvador Giner, Antoni Sala Cornadó, Jordi Solé Tura, Rafael Bertran Montserrat, entre d'altres, impulsà la revista universitària *Hidra*, on molts d'ells iniciaren les seves respectives carreres com a poetes i assagistes. Fou aquesta l'anomenada Generació del Paranimf, perquè el 21 de febrer de 1957 es tancaren en aquesta sala noble de l'edifici històric proclamant la primera Assemblea Lliure d'Estudiants de la Universitat de Barcelona. Aquesta generació protagonitzà la primera rebel·lió seriosa en contra del règim franquista.

En aquells anys resultà fonamental la coneixença i el suport d'Alexandre Cirici i Pellicer i, molt especialment, de José María Valverde, que arribà a la Universitat de Barcelona el 1955 a ocupar la càtedra d'Estètica. A partir de 1956 Ricard Salvat inicià diverses estades a la República Federal Alemanya, on estudià Sociologia i Ciències Teatral, i on conegué de primera mà l'aportació de Bertolt Brecht al teatre contemporani. Les aventures escèniques al capdavant del Teatre Viu (1956-1960) i l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual

(1960-1975) van anar acompanyades de la docència universitària, que de manera quasi ininterrompuda inicià en la dècada dels anys seixanta.

La dimensió artística de Ricard Salvat, que sens dubte fou importantíssima per al teatre català de la segona meitat del segle xx, no pot ocultar la seva vocació com a professor i com a creador d'aventures docents al llarg de tota la seva trajectòria. Influint per l'esperit de Dau al Set i d'Alexandre Cirici, tractà de dur a la realitat acadèmica catalana aquest esperit que podem resumir en el seu anhel de crear una «Bauhaus catalana». El Foment de les Arts Decoratives, dins el qual Salvat fundà l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual (EADAG), que tenia com a seu la Cúpula del Coliseum, fou el primer i possiblement més reeixit intent d'acomplir aquest somni d'unir el teatre, amb les arts plàstiques, la literatura i el cinema, i totes les expressions de l'esperit humà. Possiblement el país no estava preparat per a aquesta temptativa tant innovadora, i a poc a poc es van anar apagant els llums que il·luminaven aquesta exemplar aventura. El tancament de l'EADAG fou un dels moments més agres de la trajectòria professional de Ricard Salvat, però lluny de defallir inicià una nova iniciativa, l'Escola d'Estudis Artístics de l'Hospitalet, que durant tres anys aconseguí fites impensables en un indret culturalment i artística erm com era l'extraradi barceloní de la Transició. Amb col·laboradors com Alfons Garcia Seguí i Pere Balaña (cinema), Gabriel Brnic (música), Joan Hernández Pijuan (plàstica) i Carme Serrallonga (teatre), aquesta aventura va tirar endavant entre 1977 i 1979. Ningú avui no recorda aquest intent pedagògic i social tant ple de risc i d'aventura.

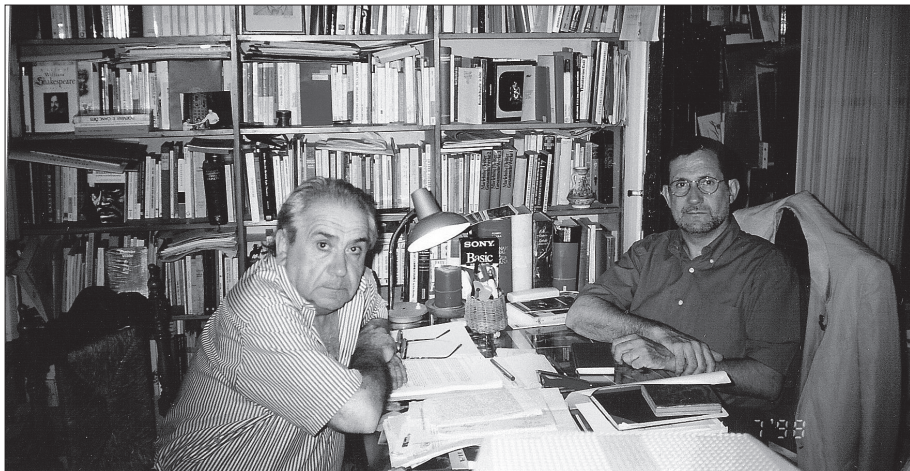
■ Ricard Salvat i Enric Ciurans a l'estudi del carrer de Numància.
Barcelona (1998).
(Arxiu AIET.)

El 1973 es doctorà amb una tesi dirigida pel doctor Antoni Vilanova, dedicada als grans corrents teatrals del segle XIX, molt especialment el Naturalisme d'Émile Zola, editada posteriorment sota el títol *Historia del teatro moderno* (1981). Uns anys abans havia redactat una tesi dirigida per José M. Valverde que no presentà per la partida de Valverde als Estats Units en solidaritat amb els catedràtics Agustín García Calvo, Enrique Tierno Galván i José Luis López Aranguren, enfrontats al règim del general Franco. Aquesta tesi fou editada en dos volums: *El teatro contemporani I (El teatro és un arma? —de Piscator a Espriu)* i *El teatro contemporani II*

(*El teatro és una ètica de Ionesco a Brecht*). [«Llibres a l'abast», 39-40, Edicions 62, Barcelona, 1966.]

En aquells anys Salvat havia iniciat la seva tasca com a docent a la Universitat de Barcelona vinculat al Departament de Llengua i Literatura Catalanes, col·laborant amb el Dr. Antoni Comas, a qui l'uní una gran amistat. Ja a l'inici dels anys setanta tractà de consolidar la presència del teatre a la Universitat de Barcelona, creant el Departament d'Estudis Teatrals (DET) amb el qual produí diversos espectacles, com un homenatge a Salvat Papasseit que fou prohibit per la censura.

Juntament amb Miquel Porter, Oriol

■ Ricard Salvat i Josep Martí Rom preparant el llibre *Ricard Salvat* (1998), editat juntament amb Juan Manuel García Ferrer, per l'Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya. (Arxiu AIET.)

Martorell, Alexandre Cirici Pellicer, Santiago Alcolea i d'altres destacats professors, Ricard Salvat fundà el 1973 el Departament d'Història de l'Art de la Universitat de Barcelona, on desenvolupà la seva tasca fins a la seva jubilació —excepte el curs 2002-2003 quan impartí la seva docència a la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona—, impartint assignatures relacionades amb l'Estètica i les Arts Escèniques.

El 1984 guanyà la primer càtedra a l'Estat dedicada a la Història de les Arts Escèniques, juntament amb César Oliva, de la Universitat de Múrcia. Des del Departament d'Història de l'Art continuà impulsant el teatre universitari, primer des de l'Institut d'Experimentació Teatral i, a partir de 1993, amb l'Associació d'Investigació i Experimentació Teatral, des d'on impulsa la revista *Assaig de Teatre*, a

la qual es lliurà plenament en els darrers anys. El seu somni era aconseguir crear un Departament de Drama, seguint el model universitari anglosaxó, però aquest somni mai no es feu realitat. Una nova oportunitat perduda que volem aclarir que no era, pensem, incompatible amb l'Institut del Teatre.

El 2005 fou nomenat catedràtic emèrit i impartí la seva docència en cursos de doctorat. La manca de classes el va abatre. Mai, però, no va deixar d'estudiar i d'ensenyar. Es continuava envoltant de col·laboradors joves als quals inculcava el seu mestratge. Era rigorós i, fins i tot, dur amb els joves que vam treballar amb ell, però tots nosaltres vam aprendre lliçons fonamentals d'un mestre veritable, d'un home apassionat pel teatre, però per damunt de tot un estudiós, un savi: Ricard Salvat.